

*Спеціалізованій вченій раді ДФ 58.082.129
В Західноукраїнському національному університеті
Міністерства освіти і науки України*

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

**доктора економічних наук, професора, завідувача сектору міжнародних
фінансових досліджень**

ДУ «Інститут економіки та прогнозування

Національної академії наук України»

Борзенко Олени Олександрівни

**на дисертаційну роботу Чопика Юрія Євгеновича «План Маршалла» для
України: інвестиції та макроекономічна допомога»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини» галузі знань 29
«Міжнародні відносини»**

Актуальність теми дослідження та її зв'язок із науковими програмами, планами, темами

З 2022 року Україна перебуває у стані повномасштабної збройної агресії з боку російської федерації, наслідком якої стали масштабні втрати територій, людського капіталу, руйнування виробничої та соціальної інфраструктури, суттєве падіння ВВП і загальне зниження продуктивності національної економіки. За таких обставин питання формування ефективних механізмів повоєнної відбудови набуває стратегічного значення для подальшого розвитку держави. Особливість ситуації для України полягає в тому, що, на відміну від більшості історичних постконфліктних контекстів, перед Україною постає додатковий виклик – збереження загрози майбутньої агресії навіть після завершення теперішньої війни, що вимагає одночасного нарощування економічного та оборонного потенціалу. Це визначає потребу у максимально ефективному використанні повоєнних років для відбудови,

економічного зростання, європейської та євроатлантичної інтеграції та посилення обороноздатності.

У цьому контексті звернення автора до історичного досвіду Плану Маршалла – одного з найуспішніших прикладів організованого повоєнного відновлення Західної Європи – є цілком виправданим та своєчасним. Попри значну кількість наукових і аналітичних матеріалів щодо Плану Маршалла та кращих практик повоєнної відбудови, у сучасній науковій літературі бракує систематизованого й комплексного погляду на застосовність цих підходів до українських реалій із урахуванням принципової асиметрії між відбудовою країни-агресора та відновленням держави-жертви агресії. Це підтверджує актуальність обраної теми та її наукову і практичну значущість.

Дисертаційна робота виконана в межах науково-дослідних тем Західноукраїнського національного університету, зокрема пов'язана з науково-дослідною роботою «Трансформація бізнесу в умовах сталого розвитку глобальної економіки» (державний реєстраційний номер 0123U102609).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, характеризуються достатнім ступенем обґрунтованості. Методологічною основою дослідження слугують положення теорії міжнародних економічних відносин, концепції економічного зростання та повоєнної відбудови економік, а також наукові підходи до залучення макроекономічної допомоги й іноземних інвестицій у кризових і постконфліктних економіках.

У роботі комплексно застосовано систему взаємопов'язаних загальнонаукових і спеціальних методів: історичний метод – для аналізу еволюції підходів до повоєнної відбудови та досвіду реалізації Плану Маршалла; методи аналізу, синтезу, наукового узагальнення – для

впорядкування теоретичних концепцій і визначення ключових акторів відбудови; порівняльний (компаративний) метод – для зіставлення економічних наслідків Другої світової війни для Німеччини та наслідків російської агресії для України. Особливої уваги заслуговує методичний інструментарій кількісного аналізу – застосування методу порівняння індексованих траєкторій розвитку, розрахунку середньорічних темпів зростання (CAGR), закону Оукена та розробленого автором композитного індексу відновлення, що дозволяє зіставляти траєкторії відновлення економік у різних часових і контекстуальних вимірах.

Достовірність результатів забезпечується репрезентативністю емпіричної бази, яку становлять статистичні та аналітичні дані міжнародних і національних джерел, зокрема Світового банку, ООН та її спеціалізованих установ, Міжнародного валютного фонду, статистичних порталів Statista і Trading Economics, а також офіційні матеріали Кабінету Міністрів України та Державного департаменту США. Обґрунтованість положень підтверджується узгодженістю теоретичних висновків із результатами емпіричного аналізу, логічною послідовністю викладу та коректністю використаного методологічного апарату. Список використаних джерел налічує 310 найменувань, що свідчить про ґрунтовне опрацювання автором вітчизняної та зарубіжної літератури з проблематики дослідження.

Достовірність та новизна отриманих результатів

Достовірність одержаних результатів забезпечується їх теоретичним та методологічним обґрунтуванням, а також апробацією результатів дослідження на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях, а також публікацією основних положень у наукових фахових виданнях України та у виданнях, що індексуються у міжнародній наукометричній базі даних Scopus.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у розвитку теоретичних засад формування механізмів післявоєнної відбудови економіки України на основі залучення макроекономічної допомоги та зовнішніх інвестицій із урахуванням досвіду реалізації Плану Маршалла. Найсуттєвіші наукові результати, які характеризують особистий внесок дисертанта, включають:

- Удосконалення поняття «повоєнна відбудова», яке визначено як комплексний процес економічного, інституційного та безпекового відновлення держави; принципів повоєнної відбудови, зокрема через уведення принципу безпекової диверсифікації економіки; підходів до адміністрування макроекономічної допомоги, що поєднують зовнішній моніторинг з боку ключових партнерів із визначенням єдиного відповідального виконавчого органу в Україні, а також наукових підходів до побудови комплексної моделі повоєнного відновлення України, що інтегрує виміри макроекономічної підтримки, безпекової стабілізації та євроатлантичної інтеграції.
- Обґрунтування та емпіричне підтвердження гіпотези про можливість застосування ключових підходів Плану Маршалла до повоєнної відбудови України через контроль динаміки відновлення та нарощування економічного і військового потенціалу (ВВП, рівня безробіття, людського капіталу, інфраструктурного відновлення) шляхом створення прозорого механізму підзвітності використання макроекономічної допомоги та інвестицій в умовах масштабної зовнішньої підтримки.
- Розвиток теоретичних підходів до систематизації повоєнних практик відбудови; теоретичного трактування Плану Маршалла як унікального набору взаємопов'язаних компонентів, включно з макроекономічною, інституційною, та інвестиційною підтримкою; наукових підходів до розуміння ролей акторів повоєнної відбудови; теоретичних положень щодо взаємозв'язку воєнних конфліктів і динаміки іноземних інвестицій, а також

наукових підходів до визначення перспективних секторів і механізмів залучення прямих іноземних інвестицій в Україну на повоєнному етапі.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів

Теоретичне значення роботи полягає в поглибленні теоретико-методологічних засад щодо механізмів повоєнного економічного відновлення держав у системі міжнародних економічних відносин, уточненні понятійно-категоріального апарату та розробленні комплексної моделі повоєнної відбудови України.

Практична цінність одержаних результатів полягає у доведенні теоретичних положень та висновків до рівня конкретних прикладних рекомендацій. Їх практичне застосування підтверджується їх впровадженням у діяльність відповідних інституцій. Зокрема, результати дослідження використано:

- в діяльності міжнародної неурядової організації «Рада міжнародних наукових досліджень і обмінів» (IREX) (довідка № 415 від 11.03.2025 р.);
- при впровадженні ініціатив з відбудови м. Тернополя та Тернопільської міської територіальної громади (довідка № 44/2 від 02.06.2026 р.);
- в навчальному процесі Західноукраїнського національного університету при викладанні дисциплін «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародні конфлікти» та «Геополітичні виміри міжнародних економічних відносин» (довідка № 126-31/1361 від 29.05.2026 р.).

Повнота викладу наукових досліджень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в наукових публікаціях за темою дисертації

Основні результати роботи Чопика Ю.Є. повною мірою висвітлені в працях автора, опублікованих у періодичних наукових виданнях України,

наукових виданнях, що індексуються у міжнародній наукометричній базі даних Scopus, та у збірниках доповідей і тез науково-практичних конференцій. За темою дослідження опубліковано 13 наукових праць, з яких особисто автору належить 3,45 друкованого аркуша, зокрема 4 статті у фахових виданнях України та 1 стаття у міжнародному науковому виданні, при цьому 2 статті індексовано в наукометричній базі Scopus. Результати дослідження пройшли належну апробацію на 8 міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Відсутність порушення академічної доброчесності

Оцінка змісту анотації та основних положень дисертації Чопика Ю.Є. свідчить про їх ідентичність щодо методології дослідження, ключових ідей, способів аргументації основних положень та одержаних результатів. За результатами ознайомлення з дисертаційною роботою, ознак порушення академічної доброчесності не було виявлено.

Оцінка змісту та основних положень дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам

Дисертаційна робота Чопика Ю.Є. має логічну й завершену структуру: складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації становить 255 сторінок, що відповідає вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 292. Робота містить 46 рисунків та 2 таблиці, що вдало доповнюють матеріал та сприяють більш ефективному сприйняттю результатів дослідження. Список використаної літератури включає 310 найменувань, що свідчить про значне опрацювання іноземної а вітчизняної літератури. Завдання дослідження відповідають встановленій меті, об'єкту та предмету дослідження. Їх послідовне вирішення сприяє досягненню сформульованої мети.

Перший розділ **«Теоретичні аспекти макроекономічної допомоги та інвестицій для повоєнної відбудови країн-учасників військових конфліктів»** становить теоретико-методологічний фундамент дослідження. Автор систематизує типологію збройних конфліктів (міждержавні, внутрішньодержавні, інтернаціоналізовані внутрішньодержавні та одностороннє насильство) і відповідні наслідки для держав, а також упорядковує теоретичні підходи до повоєнного відновлення. Заслуговує на увагу обґрунтований висновок про неможливість виокремлення універсального набору підходів до відбудови за одночасної наявності спільних напрямів роботи, необхідних у більшості постконфліктних контекстів: залучення структурованої макроекономічної допомоги та інвестицій, інтеграції до регіональних і глобальних економічних структур та перебудови інституцій. Важливим є ретроспективний аналіз історичних прецедентів відновлення після Першої та Другої світових воєн, із детальним оглядом потенційного Плану Моргентау і втіленого Плану Маршалла. У підрозділах 1.2 і 1.3 автор розкриває форми макроекономічної допомоги (гранти й кредити) та роль прямих іноземних інвестицій у відбудові, зокрема обґрунтовує тезу про те, що збройні конфлікти суттєво знижують інвестиційну привабливість у короткостроковому горизонті, тоді як повоєнний період здатен формувати специфічні можливості для залучення ПІІ за умови прозорості та підзвітності.

Другий розділ **«Компаративний аналіз наслідків другої світової війни для Німеччини та російської військової агресії для України»** є емпіричним ядром дисертації. У ньому здійснено ретроспективний аналіз наслідків війни для Німеччини як держави-агресора, оцінено сучасні втрати України за період 2014–2026 рр. та проведено ґрунтовне порівняння двох випадків за ключовими індикаторами. Автор доказово демонструє структурну подібність втрат і викликів: зіставні масштаби втрат людського капіталу (близько 12% довоєнного населення Німеччини проти де-факто 16–20% економічно активного населення України), близькі показники падіння

ВВП (приблизно 30% для Німеччини проти 29% для України), а також співмірні руйнування виробничих потужностей і житлового фонду. Особливу наукову коректність засвідчує те, що автор не абсолютизує виявлену подібність: за допомогою закону Оукена він розмежовує статистичну й структурну подібність, показуючи, що зниження безробіття в Україні значною мірою зумовлене виїздом робочої сили за кордон, а не створенням нових робочих місць. Побудований автором композитний індекс відновлення підтверджує співставність траєкторій, надто в перші роки допомоги, тоді як зіставлення обсягів зовнішньої підтримки щодо ВВП виявляє її безпрецедентний для України рівень. Такий збалансований підхід, що фіксує як збіги, так і принципові відмінності контекстів, підвищує достовірність центральної гіпотези дослідження.

Третій розділ **«Формування міжнародного консенсусу щодо «Нового Плану Маршалла» для відбудови України як жертви повномасштабної російської військової агресії»** має виражене прикладне спрямування. У ньому автор розкриває інструменти макрофінансової підтримки стійкості української економіки під час війни та в контексті вступу до ЄС (підрозділ 3.1), обґрунтовує роль макрофінансового забезпечення війська як чинника справедливого миру в контексті інтеграції до НАТО (підрозділ 3.2) та аналізує механізми репараційних виплат і залучення іноземних інвестицій (підрозділ 3.3). Практично значущими є пропозиції щодо забезпечення прозорості та підзвітності відбудовчих процесів, запровадження індикаторів реформ у межах переговорних кластерів щодо вступу до ЄС, створення сучасного аналога Управління економічної співпраці для моніторингу відбудови та наділення єдиної ключової структури повноваженнями у сфері відбудови. Окремо слід відзначити авторський принцип безпекової диверсифікації економіки, продемонстрований, зокрема, на прикладі переходу енергетичної системи до децентралізованої моделі та відновлюваних джерел у логіці REPowerEU, а також аргументоване

врахування досвіду розвитку вітчизняного оборонно-промислового комплексу як чинника залучення інвестицій на повоєнному етапі.

Наукова робота є цілком завершеною, внутрішньо узгодженою, та логічно побудованою працею. Усі розділи є пов'язаними між собою, висновки випливають із проведеного аналізу, а рекомендації, сформульовані автором, мають чітке обґрунтування. Дисертація повністю відповідає вимогам до змісту і оформлення дисертаційних робіт на здобуття ступеня доктора філософії.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

1. Порівняння Німеччини періоду 1952–1955 рр. із сучасною Україною є дискусійним з кількох причин. По-перше, існує принципова геополітична асиметрія: Німеччина виступала країною-агресором, тоді як Україна є жертвою агресії. По-друге, макроекономічні контексти цих епох кардинально відрізняються: економічна модель середини ХХ століття базувалася на традиційній індустріалізації, тоді як відновлення України у ХХІ столітті відбувається в умовах стрімкої цифровізації та розвитку технологій.
2. У підрозділі 3.3 ґрунтовно розкрито економічні механізми репараційних виплат та використання заморожених активів російської федерації як джерела фінансування відбудови. Разом із тим аналіз відповідних інструментів їх стягнення й передачі виконано переважно у міжнародно-політичній площині; його поглиблення, включно з деталізацією міжнародно-правових механізмів стягнення репарацій, а також деталізацією фінансово-економічних компонентів, посилює аргументацію автора.
3. У роботі обґрунтовано, що обсяг зовнішньої підтримки України у відносному вимірі приблизно у 12 разів перевищує підтримку Німеччини за Планом Маршалла, що вказує на високу поточну залежність від зовнішнього фінансування. Доцільно було б докладніше окреслити траєкторію

поступового зниження цієї залежності у міру повоєнного відновлення та переходу до стійкого і самостійного зростання.

4. У дисертації автором удосконалено понятійно-категоріальний апарат, зокрема авторське визначення «повоєнної відбудови». Водночас у тексті роботи паралельно вживаються терміни «повоєнна відбудова» і «післявоєнна відбудова», а також «відбудова» і «відновлення», які подекуди використовуються як взаємозамінні. Доцільно було б уніфікувати вживання цих понять або чіткіше розмежувати їх змістове наповнення, що підвищило б термінологічну послідовність викладу.

5. На рис. 22 (с. 107) одночасно поєднано показники повоєнної Німеччини та сучасної України. Задля забезпечення порівнянності та наочності даних доцільно було б відобразити ці масиви інформації на двох окремих графіках.

6. Запропонована автором комплексна модель повоєнного відновлення України має насамперед стратегічно-концептуальний характер. Її прикладну цінність можна було б додатково посилити доповненням кількісним сценарним моделюванням прогнозованих обсягів фінансування відбудови за окремими напрямками, що є перспективним напрямом для подальших наукових досліджень.

Загальний висновок та оцінка дисертації

Дисертаційна робота Чопика Юрія Євгеновича на тему «План Маршалла» для України: інвестиції та макроекономічна допомога» є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконаним на високому науковому та прикладному рівні, має чітку структуру й логіку викладу матеріалу та містить нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують актуальне наукове завдання у сфері міжнародних економічних відносин.

Актуальність теми дослідження, теоретичне і практичне значення роботи, ступінь наукової новизни, повнота викладу результатів у наукових публікаціях та високий рівень апробації результатів свідчать, що дисертація на тему «План Маршалла» для України: інвестиції та макроекономічна допомога» відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а також вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 №40.

Чопик Юрій Євгенович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини» з галузі знань 29 «Міжнародні відносини».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач сектору міжнародних фінансових
досліджень відділу публічних фінансів
ДУ «Інститут економіки та прогнозування
Національної академії наук України»

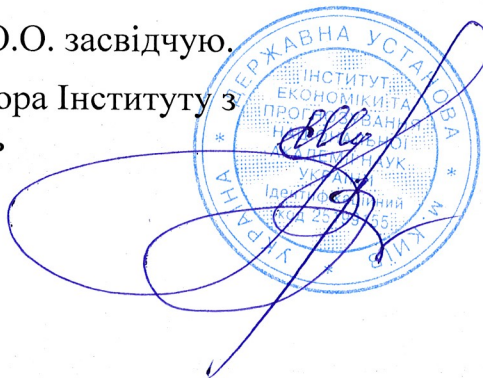

Олена БОРЗЕНКО

«___» _____ 2026 р.

Підпис Борзенко О.О. засвідчую.

Заступник Директора Інституту з
з загальних питань

Світлана ШУЛИПА